

**6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін ізденуге ұсынылған
«Оңтүстік Қазақстан облысының ауылдық аудан
тұрғындарының диспансерлік топтарына медициналық көмекті
ұйымдастыруды жетілдіру» атты тақырыбындағы
Жанабаев Нурлан Смадияровичтың докторлық
диссертациялық жұмысына ресми рецензент, м.ғ.к.
Досыбаев Бакытжан Крықбаевичтың**

РЕЦЕНЗИЯСЫ

1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі мен оның ғылыми және жалпы мемлекеттік бағдарламалармен өзара сабактастырылғы

Қазақстан Республикасындағы ауыл тұрғындарының денсаулық жағдайын жақсы деп бағалауға болмайды. Ал Денсаулық сақтау Министрінің 2015 жылдың 21 мамырында бекітілген № 367 бұйрығы бойынша әлеуметтік маңызы үлкен патологиялар қатарына енетін сырқаттардан қалыптасқан аурушандық және өлім оқиғалары соңғы 10 жылда біртіндеп артып келе жатқандығы анықталуда.

Соңғы жылдары мемлекеттің басқару жүйесін жетілдіруге бағытталған стратегиялдық бағдарламаның денсаулық сақтау саласына әлеуметтік негіздегі сақтандыру жүйесін енгізу арқылы қайта құру жұмысы қолға алынуда.

Ауыл тұрғындары санының артуы динамикасының баяулауы бірінші кезеңде еңбек ету жасындағы тұрғындардың қалаларға бағытталған миграциясының жоғарылауы мен ересек тұрғындар арасындағы жалпы өлім оқиғаларының артуымен түсіндіруге болады. Әлеуметтік-экономикалық тоқырауға байланысты туындаған қаржылық тапшылық медициналық көмекті көрсететін емдеу-профилактикалық ұйымдардың қызмет сапасына теріс әсерін тигізуде.

Ауыл тұрғындарына мамандандырылған медициналық көмекті ұйымдастыру біршама ерекшеліктермен сипатталады. Қарапайым емдеу-диагностикалық мүмкіндіктердің шектеулі болуы, біліктілігі жоғары және бейінді дәрігерлердің жеткіліксіздігі, олардың материалдық-техникалық базасының төмендігі сапалы медициналық көмекті көрсетуге мүмкіндік бермей отыр.

Ауыл аумақ тұрғындарының өмір сүру ерекшеліктері тұрғындардың денсаулығын қорғауда және сақтауда ерекше мәнге ие. Шолу жасалған шет елдердің және отандық ғылыми әдебиеттерінде осы әлеуметтік топқа медициналық көмекті ұйымдастыруды жетілдіру мәселелері бойынша зерттеулердің шектеулі екендігі байқалады.

Осыған байланысты жоғарыда аталған мәселелердің өзектілігі аясында осы диссертациялық жұмыс дер кезінде орындалғандығын, ал оны жүзеге асыру барысында анықталған ғылыми нәтижелердің денсаулық сақтау жүйесінің жеке қызметтерін жетілдіруге бағытталған тәжірбиелік ұсыныстардың негізі болғандығы күмән туғызбайды.

2. Диссертацияға қойылатын талаптар аясындағы ғылыми нәтижелер

Зерттеу барысында қол жеткізген нәтижелер Оңтүстік Қазақстан облысы тұрғындарының денсаулық көрсеткіштерінің қалыптасуына әлеуметтік маңызы үлкен аурулардың қосатын үлесі арта түскендігі анықталды. 2006-2016 жылдардағы қант диабеті, туберкулез, жүрек миокардысының инфаркттысы және ишемиялық инсульт ауруларымен сырқатану және өлім көрсеткіштерінің динамикасында нақты өсім бар екендігі олардың гипотетикалық жолмен алған көрсеткіштерінде айқындала түседі. Ал бұл аурулардың алдын алу, асқынуларының бетін қайтару және тұрғындардың арасындағы аурушаңдық, мүгедектік және өлім көрсеткіштерінің одан ары артуын тоқтатудың ең тиімді жолы скринингтік немесе диспансеризация қызметі болып табылатындығы нақты және көрнекті статистикалық-медициналық деректермен айқындалған. Әлеуметтік маңызы үлкен аурулардың қалыптасуы, оның созылмалы түрге айналуы балалық жастан бастау алатындығы дәлелденді. Оған балалардың физикалық дамуындағы ауытқулар басым үлесін қосады. Диспансеризациялық қызметті ұйымдастыру сапасына жергілікті ауылдық емдік-профилактикалық ұйымдардың бейінді дәрігер мамандармен қамтамасыз етілу дәрежесі мен олардың біліктілігі нақты әсерін тигізеді.

3. Диссертацияда қалыптастырылған нәтижелер мен қорытындылардың дәлелділік және деректілік деңгейі

Еңбектегі қол жетізілген нәтижелер таңдамалы және басты статистикалық материалдарды кешенді сараптау арқылы алынған. Ал әрбір статистикалық жиынтықтың репрезентативті болып қалыптасуына жете көніл бөлінген. Қазіргі таңдағы көрсеткіштердің даму бағытын нақты анықтау максатында, олардың ұзақ мерзімді немесе 10 жылдан артық мерзімдегі деректі материалдары алынып, математикалық моделдеудің көмегімен гипотетикалық даму бағыты анықталды. Басты статистикалық жиынтықтың құрамындағы орташа және салыстырмалы шамалардың сенімділік шегі белгіленді. Әртүрлі әлеуметтік топтардағы анықталған көрсеткіштердің айырмашылық шынайылығы 95% қатесіз болжаммен қалыптастырылды. Денсаулық көрсеткіштері мен қатерлі себептердің арасындағы корреляциялық байланыс коэффициентінің шынайылығы (mp), сенімділік коэффициенті ($t=4$) және қатесіз болжамдау дәрежесі ($p=99\%$) есептеліп, соңғы нәтижелердің нақтылығы қамтамасыз етілді.

4. Диссертацияда қалыптастырылған ізденушінің әрбір ғылыми нәтижелерінің, тұжырымдамалары мен қорытындыларының жаңалық дәрежесі

Диссертациялық еңбекті орындау барысында қол жеткізген ғылыми нәтижелер алғаш рет осы мәселеге байланысты жаңа қортындылар жасауға негіз болды.

Диспансеризацияға алу барысында әлеуметтік маңызы үлкен аурулар алдындағы патологияларға баса көніл бөлу керектігі анықталды. Осы нозологияларды сапалы емдемеу және оны динамикалық бақылауда ұстау диспансеризациялау аясында барынша тиімді іске асырылады. Ал физикалық

дамуында ауытқулары бар балалардың арасында дұрыс үйымдастырылған диспансеризация көптеген аурулардың созылмалы түрге ауысуын дер кезінде тоқтатып, әлеуметтік аурулардан туындайтын мүгедекетігін және өлімін айтартықтай төмендетуге жол ашады. Ал ауылды жердегі емдеу профилактикалық үйымдарды қажетті дәрігерлермен толыққанды қамтамасыз ету диспансеризация мен реабилитация жұмыстарын жоғары дәірежеде үйыдастыру тиімділігін арттыратындығы нақты статистикалық мәліметтермен толыққанды дәлелденіп отыр. Сондықтан қорғауға ұсынылып отырған қағидалардың ғылыми жаңалығына еш күмән туғызбайтындығына көз жеткізуге болады.

5. Алынған нәтижелердің ішкі өзара біртұтастығын бағалау

Диссертациялық еңбекте қол жеткізген нәтижелердің біртұтастығына ешқандай күмән жоқ. Себебі, диспансеризацияны ерте балалық жастан дұрыс жүзеге асыру, олардың ересек жастағы денсаулығының жақсы болуына кепіл бола алады. Ал әлеуметтік маңызы үлкен ауруларды бастапқы кезеңнен диспансерлік есепке алып, профилактикалық іс-шараларды сапалы жүзеге асыру, олардың асқынуын азайтады. Реабилитациялық шаралардың тиімділігін арттырады. Аймақтық амбулаторлық-емханалық үйымдарды қажетті дәрігер мамандармен қамтамасыз ету диспансеризацияны сапалы үйымдастыруғы және оның тиімділігін арттыруға жол ашады. Ал диссертациялық еңбектің желісінде осы мәселелердің шешімі жасалып, оларды біртұтас жүйе ретінде қалыптастырылан.

6. Алынған нәтижелердің өзекті мәселені шешуге бағыттылығы

Диспансеризациялық қызметтің профилактикалық іс-шараларын жүзеге асырудың бірыңғай жүйесі деп қарастырсақ, онда бұл жұмысты барынша жетілдіру денсаулық саласының ең өзекті мәселесі болып табылады. Ал соңғы жылдары жүзеге асырылған ғылыми зерттеу жұмыстарының нәтижелері, профилактикалық іс-шаралардың сапасы өте төмен екендігін және оның негізгі себептерінің бірі диспансеризация аясындағы скрининг пен әлеуметтік аурулары бар тұрғындарды әлеуметтік-медициналық мониторлау жүйелерінің тиімсіз атқарылуы екендігін көрсетіп отыр. Сондықтан осы мәселені шешудің ғылыми негіздерін жасаудың әлеуметтік-гигиеналық маңызы аса үлкен деуге болады.

7. Диссертациялық еңбектің қол жеткізілген нәтижелері мен қорытындылары төменде көрсетілген ғылыми тәжірибелік журналдарда жарияланды:

Диссертациялық жұмыстың негізгі нәтижелері 21 ғылыми басылымдарда жарық көрген. Халықаралық индексациясы жоғары Scopus базасына кіретін басылымдарда осы мәселеге арналған 2-мақала «Human Ecology» (импакт фактор 0,742) және Scopus (h индекс 2) мәліметтер базасына кіретін халықаралық журналда жарияланды. Отандық және шетелдік халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда 5-мақала жарық көрді. Халықаралық

ғылыми-теориялық конференция материалдарында 6-мақала және 1-мақала шетелдік ғылыми журналда жарияланды. Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым Министрлігінің Білім және Ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда зерттеу нәтижелеріне арналған 7-мақала жарияланды. Ғылыми жұмыстың нәтижесі бойынша «Балалардың физикалық даму көресткіштерін скринингтеу және анықталған бейәпидемиялық ауруларды диспансеризациялау» атты оқу құралы әзірленіп, қазақ тілінде жарық көрді.

8. Диссертацияның мазмұны мен безендірілуі бойынша кемшіліктері

Диссертациялық жұмыста артықшылықтарымен қатар грамматикалық және стиллистикалық кемшіліктері кездеседі.

Бірақ жоғарыда аталған ескертпелер диссертация мазмұнына маңызды емес, жөндеуге болатын кемшіліктер деп есептеймін.

9. Қорытынды

Осылайша, «Оңтүстік Қазақстан облысының ауылдық аудан тұрғындарының диспансерлік топтарына медициналық көмекті үйымдастыруды жетілдіру» атты тақырыбындағы Н.С. Жанабаевтың диссертациялық жұмысы алға қойған мақсаты, міндеттері, көлемі, ғылыми жаңалығы, тәжірибелік маңыздылығы бойынша білікті, толық аяқталған ғылыми еңбек болып саналады және философия докторы (PhD) дәрежесін ізденуге арналған диссертациялық жұмыстарға қойылатын талаптарға толығымен сәйкес келеді. Бұл еңбектің нәтижелерін ауыл тұрғындарының арасында жүзеге асырылатын диспансеризация жұмысын жетілдірудің ғылыми негізін қалауға айтарлықтай үлес қосқан өте маңызды еңбек деп қарастыру қажет. Ал, диссертант Жанабаев Нурлан Смадиевичқа 6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайық.

Рецензент,
Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік
фармацевтика академиясының
«Интернатура және жұмысқа
орналастыру» болімінің деканы

М.Ф.К.

Досыбаев Б.К.

ҚҰДАТАРДЫҢ ҚОЛДАРЫН АЙҚЫНДАЙМОЫН
ОНТҮСТИК ҚАЗАҚСТАН
МЕМЛЕКЕТТІК ФАРМАЦЕВТИКА
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

КАДРЛЫҚ ҚЫЗМЕТ БӨЛІМІ